

Zeitschrift: Romanica Raetica
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 23 (2020)

Artikel: Elemaints d'üna grammatica cumparativistica dal rumantsch : idioms e rumantsch grischun
Autor: Arquint, Jachen Curdin
Rubrik: L'adverb
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-880982>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 11.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

- vall. *Scha tü nu gnivast, vessna stuvü interrumper las trattativas.
Scha tü nu füssast gnü, stuvaivna interrumper las
trattativas.*
- surs. *Ella fuss morta, sch'il miedi vegneva buc.
Ella mureva, sch'il miedi fuss buca vegnius.*

La soluziun correspuonda a la simplificaziun üsitada in talian.

tal.	<i>Se il mio amico non fosse stato presente, sarei stato nei guai.</i>	<i>Se il mio amico non <u>era</u> presente, <u>ero</u> nei guai.</i>

Il princip da simplificaziun vala eir pel rumantsch grischun.

La preschantaziun qua sura muossa cha la tscherna dal modus in frasis ipoteticas po ir in diversas direcziuns. I dà plüssas pussibilitats. Üna o tschella dvainta cul ir dal temp dominanta e s'impuona sco varianta ufficiala. OTRAS as chattan sco variantas aint ils dialects dals cumüns o aint illa lingua discurrada sco exaimpels per l'uschè ditta «Grammaire des fautes».

341 L'adverb

342 Consideraziuns generalas

Sco cha'l pled «ad + verb» disch, ha l'adverb la funcziun fundamentala da **caracterisar** o da **determinar**

l'«**acziun**» o il «**process**».

El ha dimena – in connex cul «process o pro l'acziun» – üna funcziun chi correspuonda in ün tschert sen a quella da l'adjectiv in connex cul «esser».

343 Funcziun da caracterisaziun

Per quai chi riguarda la caracterisaziun es l'analogia tanter adjectiv ed adverb magari manifesta.

Caracterisaziun da l'«esser»	adjectiv	<i>Mirta es üna buna <u>chantadura</u>.</i>
------------------------------	-----------------	--

Caracterisaziun da l'«acziun»	adverb	<i>Mirta <u>chanta</u> bain.</i>
-------------------------------	---------------	---

Sper quista funcziun fundamentala daja eir cumbinaziuns

adverb + adjectiv	<i>Mirta es üna fich <u>buna</u> <u>chantadura</u>.</i>
-------------------	--

adverb + adverb	<i>Mirta <u>chanta</u> fich <u>bain</u>.</i>
-----------------	---

La cumbinaziun adverb + adjectiv dà la pussibilità da cumplettar la caracterisaziun cun da tuotta sorts nüanzas e vain dovrada jent e suvent.

Quist film es fich bel.
Quist film es schmalajà bel.
Quist film es dal diavel bel.
Quist film es sul bel.
Quist film es da nar bel.

In quists exaimpels passa l'adverb d'üna valur neutrala ad üna valur fich affectica. Il pass per rivar a la **caracterisaziun** dal **nomen** sur l'**adverb** e na sur l'adjectiv es pitschen.

l's po dir

Quist film es da nar.

Quai tira adimaint il cas dal frances

Cette salade est très bien

e demuossa cha la caracterisaziun adverbiala e la caracterisaziun adjectiva sun fich sumgliaintas.

I nu's mangla ir uschè dalöntschi per chattar l'analogia: Il tudais-ch nu fa insai ingüna differenza formala tanter l'adjectiv in adöver predicativ e l'adverb.

344 **Funcziun da determinaziun**

La funcziun da determinaziun es amo plü derasada co quella da la caracterisaziun.

Il's adverbs determinativs **situoschan** l'acziun.

Quai po esser il cas seguond

– il lö	<i>qua, là, dapertuot, leu, sisum, giudem</i>
– il temp	<i>hoz, daman, ussa, mai, adina</i>
– la quantità	<i>bler, pac, avuonda, memia, dapli</i>
– il möd etc.	<i>invidas, jent, fetg, strusch, mal.</i>

Implü po l'adverb

– negar	<i>brich, nimia, na, buc, buca</i>
– confermar	<i>schì, jent, gie, giebein, franc</i>
– metter in dubi	<i>forsa, probabelmaing, podà, matei</i>
– indichar il motiv etc.	<i>perquai, pervi, persuenter, pertgei.</i>

345 Specificaziuns pro l'adverb dal lö

In nu fa star stut cha'l territori alpin chi ama la differenziaziun toponomastica douvra eir ils adverbs per indichar posiziuns topograficas in möd detaglià e raffinà. Id es adüna darcheu gnü observà cha la **tscherna** dals **adverbs dal lö** es suvent dependenta da la **posiziun dal participant** chi s'exprima.

Da Susch p. ex. as vaja

<u>sü</u> Zernez	<u>our a</u> Tavo
<u>sün</u> Engiadina'Ota	<u>our a</u> Cuoira
<u>vi</u> Lavin	<u>our i'</u> Tiroi
<u>vi</u> Guarda	<u>aint a</u> Samignun
<u>giò</u> d'Ardez	<u>aint a</u> Firenze
<u>giò</u> Ftan	<u>giò</u> la Bassa
<u>vi</u> la Val Müstair	<u>giò</u> Milan

ARNOLD SPESCHA observa chi nu's va

<u>a</u> Glion	dimpersè
<u>giu</u> Glion	<u>ora</u> Glion
<u>si</u> Glion	<u>enta</u> Glion

tuot tenor dingionder davent chi's va o tuot tenor ingio chi's sta.

In sia *Grammatica Sursilvana* preschainta el üna sistematisaziun sortind da 6 adverbs da basa

<u>enn / enta, enten</u> <u>aint in / aint a</u>	1. viers igl intern 2. viers la fin dalla vallada encunter il flum	dimensiun horizontala
<u>ora / or / o</u> <u>our a / our in</u>	1. viers igl extern 2. viers la sortida dalla vallada en la direenziun dil flum	
<u>si</u> <u>sü</u>	1. viers igl ault 2. viers il fil dalla muntogna	dimensiun verticala
<u>giu</u> <u>giò</u>	1. viers il bass 2. viers il pei dalla muntogna	
<u>vi</u>	sin la medema altezia e dall'otra vart dalla vallada, naven dil plidader	dimensiun horizontala
<u>neu</u> <u>nan</u>	sin la medema altezia e da quella vart dalla vallada, viers il plidader	

El conclüda: »En la muntogna semova il carstgaun en in spazi treidimensiunal. La dimensiun horizontala vegn exprimida cun *en ed ora*. La dimensiun verticala cun *si e giu*. *Vi e neu* indicheschan era ina dimensiun horizontala, naven dil plidader ni viers quel.»

Sco ulteriurs elemaints locativs e direcziunals manzuna'l *cheu, leu, tscheu, sum, dem, sut, sura, dadens, dado(ra), davos, davon, amiez, agrad, speras, tier, viers, afuns, avon, maneivel, lunsch, entuorn*.

Id es pussibel da cumbinar ils adverbs da basa in möd fich rich. SPESCHA, Gramm., dà üna tscherna chi illustrescha ils princips e chi muossa cha la varietà da cumbinaziuns es in sursilvan plü vasta co p.ex. in ladin. Tschertas fuormas van as perdond, cun quai cha'l bsögn da differenziar nun es plü avant man in listessa maniera e cha las indicaziuns topograficas sun hoz main detagliadas.

Per glistas d'adverbs saja rinvià a las grammaticas normativas.

346 La fuormaziun dals adverbs

Schi's tschercha da categorisar ils adverbs seguond lur **fuorma** schi's poja distinguer

- adverbs derivants dad adjectivs sur il suffix *-maing*

amiaivelmaing
cordialmaing

- adverbs culla fuorma dad adjectivs al masculin

ferm
quiet

- adverbs propriis

brich
fich
nu + verb + mai resp. *mai nu + verb*
uschea

Ils adverbs propriis ils plü frequaints han suvent diversas variantas formalas

vall.   *uschè, uschea, uschetta, uschettas, uschena, uschenas*
surs.   *aschi, aschia, schia, schi.*

Scha l'adverb es in posiziun protetica vain dovrà la fuorma cuorta.

vall.   *Nu tour stip. Quai nun es uschè mal.*

Sch'el sta sulet, sch'el es dovrà in fuorma absoluta, vegnan dovradas las variantas cun sustegn.

vall. *Uschea nu vaja, tü stoust trar la sua suotoura.*
surs. *... ed aschia vinavon*
Aschia ni aschia, ei ha num tener la dira.

Aint illa lingua scritta in E gnivan las variantas cun sustegn s-chividas. La fuorma *uschè* gniva resguardada sco fuorma da scrittüra ch'ella saja dovrada in möd protetic o absolut. Las variantas cun sustegn valaivan sco dialectalas e familiaras. Pür vers ils ons 60 dal 20avel tsch. s'haja cumanzà a stimar la valur da las variantas. Ellas han tras quai chattà la via eir aint illa lingua scritta.

Interessants sun eir ils

adverbs cun fuorma complexa

vall. *a la buna*
da quai sü
giò per terra
in schgniffas
per main da che
pel solit
sainz'oter.

Remarcha a regard la terminologia grammaticala.

Sco manzunà nu fa il tudais-ch insai ingüna differenza formala tanter adjectiv ed adverb. Per quel motiv sun plets chi's po resguardar sco adverbs gnüts subsumats suot il term «Partikel» aint illas grammaticas da scoula pel tudais-ch. Il term grammatical «Partikel» cumpiglia tuot ils plets invariabels.

347 L'adverb derivà da l'adjectiv cul suffix fuormà a basa dal latin -MENTE

L'istorgia da la fuormaziun cul suffix -MENTE demuossa fich bain cha la lingua ha adüna darcheu la tendenza da rimplazzar fuormas dvantadas intransparentas e, tras quai, eir sterilas, cun fuormas chi sun cleras sül schlop.

In latin gniva l'adjectiv dovrà in ün möd plü larg co quai chi'd es üsit hoz aint las linguas neolatinas. I daiva però eir la pussibilità da fuormar adverbs our dals adjectivs agiundscond il suffix -ITER

LIBERALIS   LIBERALITER.

L'adjectiv FORTIS / FORTEM 'ferm' dà dimena ün adverb FORTITER ma sper FORTITER as preschainta eir üna fuorma construida cul substantiv MENS. MENS ha il sen da 'anim' e sia fuorma MENTE, ün ablativ, pudess gnir tradütta in rumantsch cun 'cun anim'

FORTE MENTE less dimena dir concretamaing *cun anim ferm.*

La cumbinaziun cun -MENTE sto avair gnü ün successun. Ella ha duos gronds avantags.

Ella es applichabla per fich blers adjectivs.

Ella es be dalunga inclegiantaivla e transparenta.

Cul ir dal temp es -MENTE dvantà la desinenza preferida per fuormar adverbs aint illas linguas neolatinas.

tal.	<i>fortunatamente, gentilmente, parzialmente</i>
fr.	<i>heureusement, gentiment, partiellement</i>

Cun quai cha MENS 'anim' es **feminin**, es la desinenza **-a** da l'adjectiv in princip la regla per la fuormaziun da l'adverb.

vall.	<i>frais-chamaing</i>
put.	<i>melamaing</i>
surm.	<i>curtamaintg</i>
suts.	<i>tgutgameing</i>
surs.	<i>deplorablamein</i>
rg	<i>libramain</i>

In rumantsch, sco in talian, daja però desinenzas dad adjectivs chi **faciliteschan la sincopa** da l'**-a** dal feminin in cumbinaziun cun *-maing, -maintg, -meing, -mein, -main.*

lad.	<i>intensiv</i>	<i>intensivmaing</i>
	<i>regular</i>	<i>regularmaing</i>
	<i>reguler</i>	<i>regulermaing</i>
	<i>final</i>	<i>finalmaing</i>
	<i>amiaivel</i>	<i>amiaivelmaing</i>
	<i>facil</i>	<i>facilmaing</i>
	<i>spontan</i>	<i>spontanmaing</i>
surm.	<i>final</i>	<i>finalmaintg</i>
	<i>regular</i>	<i>regularmaintg</i>
suts.	<i>finanziel</i>	<i>finanzielmeing</i>
	<i>particular</i>	<i>particularmeing</i>
surs.	<i>principal</i>	<i>principalmein</i>
	<i>regular</i>	<i>regularmein</i>
rg	<i>gentil</i>	<i>gentilmain</i>

Quai sun impustüt adjectivs cun daplüssas silbas chi glivran sün *-ar, -er, -al, -iv* accentuà ed adjectivs cul suffix *-el*. Tanter ils idioms daja pitschnas divergenzas: vall. *amiaivelmaing* vs. surs. *fideivlamein*, vall. *relativmaing* vs. rg. *relativamain*.

Decisivs per quistas fuormas specialas paran dad esser impustüt ils consonants *r, l, (v)*. Schi's tegna quint da quista observaziun, schi nu's staja stut da fuormas sco

surs.	<i>posteriur</i>	<i>posteriurmein</i>	sper	<i>posteriuramein</i>
	<i>ulteriur</i>	<i>ulteriurmein</i>	sper	<i>ulteriuramein</i>

Pro adjectivs d'üna silba nun aintra in trais-cha la sincopa.

<i>mal</i>	<i>malamaing</i>
<i>char</i>	<i>charamaing</i>
<i>cler</i>	<i>cleramaing.</i>

La fuorma sün *-maing* chi exista sper l'adverb cuort para d'esser liada qua o là a la sintaxa fixa ed ha valur intensivanta.

<i>ferm</i>	<i>fermamaing</i>
-------------	-------------------

l's disch in ladin

Ella es fermamaing amaleda

e's manaja ch'ella haja üna greiva malatia.

Ella es ferm amaleda

indicha üna malatia forsa ün grà main seriusa. Schi's prouva da cumbinar *fermamaing* cun ün verb sco *plouver*, schi's faja l'experienza cha üsitada es be la cumbinaziun cul adverb cuort, dimena

I plouva ferm.

In general as poja dir cha la fuormaziun cun *-maing* es fich vitala. Eir scha B. TSCHARNER, Gram. suts., disch cha la «finiziùn *-meing*» gaja in sutsilvan «ampo ad ambliidàza».

Il salüd ladin *allegra!* vain jent cumplettà e dvainta *allegramaing!*
Impustüt schi s'as cugnuscha bain e schi's voul svagliar ün'atmosfera da bun contact o da buna glüna.
Dovrada es eir la fuorma *dacourmaing*, sper *cordialmaing*, sco fuorma intensivada per *da cour*.

Aint ill'uraglia es pro blers participants la fuorma *frais-chamaing*.
Tras l'istorgia o tras chanzuns patrioticas

Hai frais-chamaing inavant Grischuns! (G. BARBLAN).

Il DRG 5, 549, dà bels exaimpels, sco quel per Sagogn

Ussa mai figei frescamein vinavon!

La desinenza *-maing* serva eir a transfuormar particips passats in adverbs

No til vain admoni repetidamaing.

Ella ha perfin servi ad inventar üna fuorma pleonastica da l'adverb *puchà* 'leider' in vallader

Puchadamaing nun haja pudü gnir plü bod.

La fuorma rimplazza hoz qua o là ils adverbs curraints *malavita* o *displaschaivelmaing* cul sen da 'leider'

Malavita nun haja pudü gnir plü bod.

Displaschaivelmaing nun haja pudü gnir plü bod.

348 L'adverb cuort

I nu fa fadia da chattar exaimpels pel adöver da l'adverb cuort.

vall.	<i>Martin cuorra svelt. Regula discuorra plan.</i>
put.	<i>Giachem chaunta cun schlauntsch, ma suvent fos. Claudia ho guardo be tais.</i>
surm.	<i>El lavoura mengia spert. Chel lò vei betg ple cler.</i>
suts.	<i>La damàn savastgeschan igls unfànts speart. Igl cuza gitg, antocen ca Martegn vean.</i>
surs.	<i>Ella sa raquintar stupent. Vus veis paterlau incuntin.</i>

Ils exaimpels preschantats dan la pussibilità da s'imaginar co cha'ls adverbs cuorts s'han stabilits. Sco constatà sü sura s'inserva il latin suvent da l'adjectiv impè da l'adverb per caracterisar l'acziun.

Sper üna construcziun

CONTENTUS EST o EST CONTENTUS

as chatta in möd analog eir frastas sco

TERTIUS LABORAT CONTENTUS.

MULIERES LABORANT CONTENTAE.

Il listess passagi, main spectacular, es quel chi maina da

El es svelt. > *El cuorra svelt.*

La fuorma invariada as stabilischa, l'accord nu s'impuona plü.
La fuorma da l'adverb s'ha fixada.

Ella es svelta. > *Ella cuorra svelt.*

Schi's tschercha da differenziar ils adverbs seguond lur semantisssem, as poja rivar a prunas da categorias. Cun quai cha las differenzas semanticas nun han ün effet grammatical direct, esa indichà da rinviar a las grammaticas normativas chi categoriseschan ils adverbs tuot tenor il spazi chi dedichan al tema in ün möd plü o main differenzià. La s-chala la plü differenziada as chatta in SPESCHA, Gramm.

349 La posizun da l'adverb

La posizun da l'adverb as dà d'üna vart tras il **semantisssem specific** da l'adverb e tras il **reliev** cha'l participant o la partecipanta voulan dar a l'adverb dovrà.

350 L'adverb nu vain miss in evidenza

El characterisescha l'acziun ed es **postpost**.

- vall. *Martina lavura svelt e bain.*
Il referat es stat pac da flà.
- put. *Quist purtret nu vela bger.*
Eau nu poss gnir damaun. Ma eau telefon lura auncha.
- surm. *la va tschartgea dapertot.*
El raschungia plang.
- suts. *Martegn po betg or da letg la damàn.*
Que um mida savens sieus pareri.
- surs. *Nus acceptein bugen vossa envitaziun.*
Ellas vegnan proximamein.

El characterisescha ün adjectiv o ün adverb ed es **antepost**

- vall. *Quista soluziun es praticamaing esclusa.*
Sia idea m'ha parü sten curiusa.
- put. *Il president ho declaro la chosa tuot in uorden.*
Cilgia pera fich interesseda.
- surm. *Ella lavoura mengia spert.*
El è ena persunga fitg stimada.
- suts. *El e ussa meins malanschignevel ca ple bòld.*
Igls unfànts digls Spinis en quasi carschieus.
- surs. *El ei bunamein sclaus dalla societad.*
Quei ei ina metoda ordvart perschuadenta.

Remarcha

Fuormlas cuortas sco

- vall. *Üna lavur mal fatta.*
- put. *Ün iffaunt bain s-chaffieu.*

nu funcziunan adüna seguond il listess model. I dà cas ingio cha la post-posizun es stringenta

- vall. *Dit cuort e bön.*

Da tschella vart pon eir postposiziuns esser tuottafat üsitadas

vall. *I's po dir cha quist es fat bain.
Puchà! L'affar es cumbinà mal.*

351 L'adverb es miss in evidenza

El vain plazzà al cumanzamaint da la frasa o da l'unità ritmica

vall. *Sco daman nu vaja.
Bain nu's poja dir cha quai saja fat.*
put. *Adüna nun es el da buna glüna!
Svelt nun hest güsta reagieu.*
surm. *Mintgatant canta el pulit bagn.*
suts. *Da tains an tains sasaint jou isolada.*
surs. *Dadens stain nus buca cun quella bial'aura.
Cheu eis ei da far pauc pli.*

El tschüffa reliev tras üna **posa** o tras ün'**intercalaziun**

vall. *I's po esser cuntaint cun sia prestaziun, generalmaing.*
put. *Mario nun es a chesa, pel solit, da quistas uras.*
surs. *Nus sevesein, sco usitau, gl'emprem mardis dil meins.
Quellas decoraziuns ein da cattar, oravontut, el Tiroi dil Sid.*

Insai as cumporta l'adverb, in quists cas, sco otras unitats sintacticas chi's voul metter in evidenza. Ils princips sun ils listess.

352 La graduaziun da l'adverb qualificativ

Fuormas analiticas

positiv	cumparativ	superlativ
		<i>il plü, pü, pi, ple, pli tard pussibel, pussebel, pusse- vel, pusseivel, pussaivel</i>
<i>tard</i>	<i>plü, pü, pi, ple, pli tard</i>	
	<i>main, manc, mains, meins tard</i>	<i>il main, manc, mains, tard pussibel, pussebel, pus- sevel, pusseivel, pussaivel</i>

Agüd per leger la tabella

Pro'l superlativ es agiunta la specificaziun *pussibel*, per dar vita a la fuorma. I nu füss radschu-naivel dad indichar fuormas be per cha la tabella grammaticala saja «cumpletta».

Fuormas sinteticas

Sco pro l'adjectiv daja eir pro l'adverb ün pêr restanzas da la graduaziun latina

lad.	<i>bain</i>	<i>meglder / mê</i>	<i>il meglder</i>
surm.	<i>bagn</i>	<i>migler</i>	<i>igl migler</i>
suts.	<i>bagn</i>	<i>miglier</i>	<i>igl miglier</i>
surs.	<i>bein</i>	<i>meglier</i>	<i>il meglier</i>
rg	<i>bain</i>	<i>meglier</i>	<i>il meglier</i>
vall.	<i>mal</i>	<i>pê</i>	<i>il pê da tuot</i>
put.	<i>mel</i>	<i>pês</i>	<i>il pê</i>
surm.	<i>mal</i>	<i>mender</i>	<i>igl mender</i>
suts.	<i>mal</i>	<i>mender</i>	<i>il mender</i>
surs.	<i>mal</i>	<i>pir</i>	<i>il pir</i>
rg	<i>mal</i>	<i>pir</i>	<i>il pir</i>
vall.	<i>pac</i>	<i>damain</i>	
put.	<i>poch</i>	<i>damain</i>	
vall.	<i>bler</i>	<i>daplü</i>	
put.	<i>bger</i>	<i>dapü</i>	

Sper quistas fuormas sinteticas existan eir quellas analiticas. SPESCHA, Gramm., cussaglia da preferir las fuormas sinteticas per la lingua scritta. In E as doda e's scriva ün sper tschel

*I va meglder.
I va plü bain.*

Las fuormas analiticas sun sustgnüdas dal sistem da graduaziun analitic chi'd es ferm. Las fuormas sinteticas, da lur vart, sun sustgnüdas d'üna seria da möds da dir.

E	<i>I va da mal in pê. Il pê da tuot. Tant meglder. A la pêra.</i>	S	<i>Ei va da mal en pir. Pli ch'ins vul, meins ch'ins ha. Pli ch'ins sevila e mender e ch'ei va. Ton meglier. Ton mender.</i>
---	---	---	--

353 L'adverb in funcziun da pronom per chosas

Schi s'as tira adimaint cha'ls pronoms **ne** e **ci** dal talian ed ils pronoms **en** ed **y** dal frances stan in stret connex culs **adverbs dal lö** INDE ed IBI dal latin, schi nu's staja stut cha l'adverb po survgnir eir la funcziun d'ün **rimplazzant chi denominescha üna chosa**.

lad.	<i>Ingio hast miss <u>las clavs</u>? I sun sün cumoda. Eu vegn güsta per <u>davo</u>.</i>
surs.	<i>Jeu hai cumprau quei cudesch e pagau 30 francs <u>per-</u> <u>sunter</u>.</i>

Il fat cha la cumbinaziun *per davo*, *persuenter* es la plü frequainta in funcziun da pronom per chosas ha da chefar culla locuziun

ir per qch., *qchs.* cul sen da 'holen'.

Schi's tratta da persunas, as cumbina la preposiziun *per* cun ün pronom persunal

Eu vegn per tai a la staziun. Ich hole dich am Bahnhof ab.

Schi's tratta da **chosas**, as cumbina la preposiziun *per* cun **davo / suenter**.

Sper *davo / suenter* vain in consideraziun eir la fuorma *lander / lunder*. In ladin as cugnuoscha la fuorma *dalander* – ün pa antiquada – e *lander-via*, in sursilvan impustüt *vidlunder* (cf. cif. 10, 413).

354 **Adverbs dal lö o dal temp impè dad adjectivs**

Chi chi's metta a tradüer fa l'experiencia cha'l rumantsch sguincha adjectivs dal temp e dal lö massa abstracts e s'inserva da l'adverb derasà e vital in denominaziuns toponomasticas.

Impè dals adjectivs *absaint*, *anteriur* o *posteriur* as preferischa in rumantsch las fuormas curraintas *davent*, *davant* e *davo*.

l's disch

vall.	<i>no eschan davent</i>	impè da	<i>no eschan absaints</i>
	<i>las roudas davo</i>		
surs.	<i>las rodas davon</i>		

Cumbinaziuns tanter **substantiv ed adverb** sco

vall.	<i>Alp Dadaint</i>
surs.	<i>Alp Dadens</i>
tal.	<i>Val di Dentro</i>

stan in stret connex cullas cumbinaziuns **verbs + adverb** in cas sco

vall.	<i>gnir aint</i> , <i>trar aint</i> , <i>trar oura</i> etc.
surs.	<i>ir si</i> , <i>vegnir giu</i> .

Las fuormas analiticas vegnan dovradas plü jent co verbs «sintetics» sco *ascender*, *descender*, *sortir*, *entrar*, *as vestir*, *as spogliar*. Il proceder es trattà manüdamaing da DUMENIC ANDRY in sia lavur da licenziat «Verben des Typs *dir aint*, *dir oura*, *dir giò*, *dir sü* im Rätoromanischen des Unterengadins» 1993. Sco cha LUCIA WALTHER fa resortir es quai ün fenomen fich derasà eir in otras linguas. Il proceder linguistic per las cumbinaziuns substantiv + adverb e verb + adverb ha ragischs sumgliaintas: la soluziun transparenta e concreta cumbinada cul adverb vain preferida, tant per la classa nominala co per la classa verbala.

ingl.	<i>to call in</i>	impè da	<i>to visit</i>
	<i>to put up with</i>	impè da	<i>to tolerate</i>
	<i>to push for</i>	impè da	<i>to insist</i>
	<i>to rule out</i>	impè da	<i>to exclude.</i>